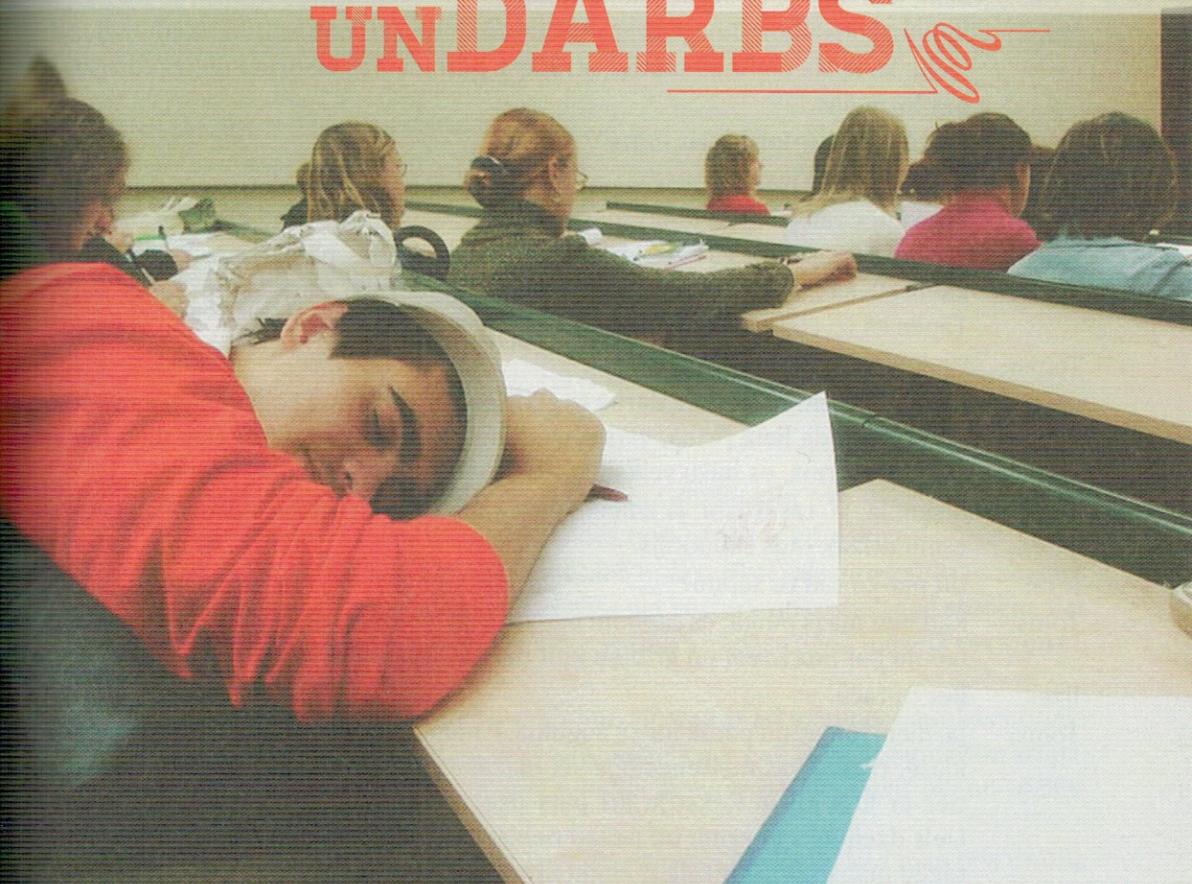

14

IZGLĪTĪBA UNDARBS

Temati

- Izglītība, studijas
- Darbs, profesijas
- Nākotnes plāni un sapņi

Gramatika, valodas lietojums

- Vajadzības izteiksme
- Pavēles izteiksme (atkārtojums)
- Tiešie un atgriezeniskie darbības vārdi dažādos laikos un izteiksmēs
- Darbības vārda rekcija (*kļūt par, aizrauties ar*)

Ievads

Klausieties grupas „Bet, bet” dziesmu „Ceļš, kuru iet”!

Pierakstiet vārdus, kurus jūs saprotat!

Salīdziniet ar kolēgiem!

Kuri vārdi varētu būt dziesmas atslēgas vārdi?

Kā jūs domājat, par ko ir šī dziesma?

Teksti un uzdevumi

Par ko sapņo puiši

Ieva: Saki, Jāni, kāpēc tu studē ekonomiku?

Jānis: Kad mācījos vidusskolā, mani visvairāk interesēja matemātika. Kādu laiku domāju, ka kļūšu par matemātiķi, strādāšu pētniecības institūtā un izgudrošu jaunas formulas.

Ilze: Tā kā filmā „Brīnišķīgais prāts”?

Toms: Traks jau viņš ir...

Ieva: Bet kāpēc tad tu neiestājies matemātiķos?

Jānis: Tāpēc, ka sapratu, ka šāds darbs man tomēr nebūs pa prātam. Esmu komunikabls cilvēks, es gribu strādāt ar cilvēkiem, ne tikai ar skaitļiem un ar datoru. Tāpēc es izvēlējos ekonomiku.

Toms: Un kur tu gribi strādāt vēlāk?

Jānis: Ekonomistiem mūsdienu darba tirgū ir daudz iespēju. Pēc studijām es vispirms strādāšu kādā lielā firmā, varbūt ārzemēs, iegūšu pieredzi. Vēlāk man būs pāram sava firma, es būšu veiksmīgs uzņēmējs un pelnīšu lielu naudu.

Toms (ironiski): Jā, jā, tas ir labi, ja jaunam cilvēkam ir skaidrs dzīves plāns. Es, turpretī, esmu drīzāk tāds sapņotājs.

Ieva: Un par ko tad tu sapņo?

Toms: Kad biju mazs puika, es sapņoju par karjeru basketbolā. Es skatījos visas spēles, fanoju par Brocēniem un gribēju kļūt par šīs komandas labāko uzbrucēju.

Ilze: Bet tu taču...

Toms: Jā, diemžēl, esmu pārāk maza auguma. Pamatskolā vienmēr biju mazākais puika klasē, tikai divas meitenes bija vēl mazākas par mani. Vidusskolā sāku aizrauties ar literatūru. Rakstīju arī pats dzejoļus — bet par to labāk nerunāsim... Lielis dzejnieks neesmu un nekad nebūšu. Bet lasīt man joprojām ļoti patīk, un tagad mans sapnis ir tulkot angļu literatūru latviešu valodā.

Kas agrāk interesēja Jāni, kas viņu interesē tagad?

Par ko agrāk interesējās Toms, par ko viņš tagad interesējas?

Kā jūs domājat, kurš ir lielāks sapņotājs, kurš — lielāks reālists?

Par ko ir filma „Brīnišķīgais prāts”?

Izglītība Latvijā

bērnudārzs

skola

sākumskola (1.-4. klase)

pamatskola (5.-9. klase)

vidusskola (10.-12. klase)

augstskola

apmeklēt bērnudārzu

mācīties skolā

pabeigt skolu

iestāties augstskolā

studēt augstskolā

Kad jūs pabeidzat vidusskolu, jums ir videjā izglītība.

Jūs iegūstat atestātu par vidējo izglītību.

Tad jūs varat iestāties augstskolā (universitātē).

Kad jūs pabeidzat augstskolu, jums ir augstākā izglītība. Jūs iegūstat diplomu un grādu.

14.1. Stāstiet par savu izglītību! Uzrakstiet teikumus!

Kad?

vispirms — pēc tam

vēlāk — pašlaik

1995. [-ajā] gadā; 2005. gadā...

no 1995. [-ā] gada līdz 1998. [-ajam] gadam

no 1998. [-ā] gada līdz 2010. [-ajam] gadam

Ko?

es apmeklēju bērnudārzu

es sāku mācīties skolā

es mācījos... skolā (kurā skolā?)

es pabeidzu vidusskolu

es iestājos universitātē

es esmu... students (studente) (kuras augstskolas?)

Par ko sapņo meitenes

- Ieva: Kad es biju maza, es aizrāvos ar zīmēšanu. Gribēju kļūt par mākslinieci.
- Ilze: Tu patiešām ļoti skaisti zīmē. Tās bildes tavā istabā ir brīnišķīgas!
- Ieva: Tomēr man nav tik liels talants, zīmēšana man ir tikai vaļasprieks. To es sapratu jau pamatskolā. Tad es sāku interesēties par vēsturi, un to es tagad studēju. Bet ko darīšu pēc studijām, es vēl nezinu. Varbūt strādāšu kādā muzejā vai arhīvā.
- Jānis: Izklausās garlaicīgi.
- Ilze: Ko tu! Latvijā taču ir ļoti interesanti muzeji, un tur arī vienmēr kaut kas notiek. Pagājušajā vasarā es strādāju Ventspils muzejā par gidi. Mēs organizējām arī pasākumus bērniem. Piemēram, viņi rakstīja pasakas par Ventspils pili un spēlēja teātri. Forši bija!
- Toms: Vai tev patīk darbs ar bērniem? Ja es domāju par to dienu, kad man bija prakse skolā...
- Ilze: Bet man tas patīk, sevišķi ar maziem bērniem. Kad mācījos pamatskolā, gribēju kļūt par bērnudārza audzinātāju. Taču labprāt strādāju arī ar pieaugušajiem. Pēdējā laikā mani interesē tūrisms, varbūt meklēšu darbu šajā jomā.
- Ieva: Mēs te runājam par nākotni, bet mums taču vēl ir laiks. Vispirms vēl daudz jā-mācās!

Kas ir Ievas vaļasprieks? Kas ir jūsu vaļasprieks?

Vai Tomam patīk darbs ar bērniem? Kā viņam gāja skolas praksē?

14.2. Apkopojiet, ko Jānis, Toms, Ieva un Ilze stāsta! Veidojiet tabulu! Stāstiet!

	Jānis	Toms	Ieva	Ilze
intereses / sapņi bērnībā				
intereses / sapņi tagad				
studē				
nākotnes plāni				

14.3. Strādājiet grupās! Veidojiet līdzīgu tabulu par savu grupu!

Stāstiet citiem par savas grupas studentiem:

Bērnībā viņa (viņš) sapņoja par... / aizrāvās ar... / gribēja kļūt par...

Tagad viņa interesējas par...

Tagad viņu interesē...

Viņa studē..., tāpēc ka...

Viņa sapņo par...

Nākotnē viņa grib strādāt...

14.4. Veidojiet vārdu savienojumus! Izmantojiet dotos verbus!

mācīties, aizrauties, interesēties, satikties, iestāties, runāt, sapņot, kļūt, strādāt
(dažiem ir vairākas iespējas)

+ ar: strādāt ar datoru, _____

+ par: runāt par nākotni, _____

+ lokatīvs: mācīties skolā, _____

Viss, kā vajag

Viņš strādā, jo cilvēkam ir jāstrādā.

Viņš ēd, jo cilvēkam ir jāēd.

Viņš guļ, jo cilvēkam ir jāguļ.

Vai tā ir dzīve?

Viņš atceras:

Cilvēkam ir arī jāsmaida! Un viņš smaida.

Cilvēkam ir arī jājoko! Un viņš joko.

Cilvēkam ir arī jāsapņo!

Tas ir jāatceras!

Un beidzot viņš dzīvo.

Debitīvs (vajadzības izteiksme)

Ko darīt?	Ko dara?	Kas jādara?
strādāt	(viņš) strādā	jāstrādā
ēst	(viņš) ēd	jāēd
atcerēties	(viņš) atceras	jāatceras
bet:		
būt	ir	jābūt

14.5. Rakstiet līdzīgus teikumus kā piemērā! Darbības vārdus rakstiet vajadzības izteiksmē!

Jūs varat izmantot šādus vai citus darbības vārdus:

mīlēt, sapņot, aizmirst, lasīt, ceļot, strādāt, domāt, atpūsties (atpūšas), runāt, lidot, atcerēties, ticēt, gaidīt, elpot...

Kam ir jāstrādā, jāēd, jādzīvo, jāatceras? Man, tev, viņam, cilvēkam, cilvēkiem...

14.6. Kuri teikumi der kopā?

1. Man nav, ko vilkt mugurā!
2. Es esmu tik nogurusi!
3. Ledusskapis atkal ir tukšs!
4. Man vajag naudu!
5. Mēs gribam lasīt, bet mums nav grāmatu!
6. Es gribu zināt, kāds laiks būs rīt!
7. Man vajag svaigu gaisu!
8. Es zinu tik maz!

- a. Man vēl ir daudz jāmācās.
- b. Tev jāklausās laika ziņas.
- c. Tev jāpērk jaunas drēbes.
- d. Tev jāstaigā pa parku.
- e. Mums jāiet uz veikalu.
- f. Tev jāiet gulēt.
- g. Jums jāiet uz bibliotēku.
- h. Tev jāmeklē darbs.

14.7. Klausieties anekdoti un atstāstiet to!

14.8. Klausieties anekdoti un ierakstiet vārdus!

Skolotāja skolā uzdod rakstīt sacerējumu par tēmu _____ es kļūšu, kad _____.

Mazais Jānītis raksta: „Vispirms būšu _____, jo tā grib _____.

Pēc tam _____ par _____, jo tā grib mamma, bet pēc tam kļūšu par _____, jo arī man no dzīves kaut kas pienākas.”

14.9. Lasiet jautājumus!

Jolanta Kušnere ir ainavu arhitekte. Žurnālā „Mērķis” viņa stāsta par savu profesiju un par savu izglītību. Lasiet jautājumus, ko intervētāja uzdeva Jolantai! Pēc tam lasiet Jolantas atbildes, meklējiet atbilstošu jautājumu un ierakstiet to!

1. Kāda ir ainavu arhitekta ikdiena?
2. Kādas bija studijas Jelgavā?
3. Kāpēc tu izvēlējies šo profesiju? Kad nolēmi kļūt par ainavu arhitekti?
4. Vai esi apmierināta ar savu atalgojumu?
5. Kādu tu redzi savas profesijas nākotni?
6. Kas ir grūti darbā ar klientiem?
7. Vai bija viegli iestāties šajā programmā?
8. Vai ainavu arhitekts arī nopērk to puķi, ko saimnieks vēlas, un iestāda viņa dārzā?
9. Un kā ir ar darba iespējām pēc studijām?

?
Man patīk darbs svaigā gaisā, negribu visu dienu sēdēt birojā. 12. klasē uzzināju, ka Jelgavā var mācīties ainavu arhitektūru, un nolēmu, ka jāpamēģina.

?
Daudziem jauniešiem patīk ainavu arhitektūra, tāpēc uz šo programmu bija daudz gribētāju. Bet man veicās — es iestājos.

?
Grūtākais bija apvienot studijas ar koju dzīvi, jo mācības ar laiku sāka traucēt atpūtai. Taču es skaidri zināju, ka vēlos augstskolu pabeigt, tādēļ iemācījos atrast laiku gan mācībām, gan atpūtai.

Studiju laikā bija jāpiedalās dažādās mācību praksēs — jābrauc mērīt objektus un jāzīmē. Pēc ceturtā kursa studentiem visu vasaru ir prakse kādā uzņēmumā. Divas reizes biju apmaiņas programmā ārzemēs. Trīs nedēļas pavadīju Kopenhāgenā, Dānijā, un trīsarpus mēnešus biju Somijā, kur mācījos datorgrafiku.

?
Darba tirgus ainavu arhitektūrā Latvijā vēl nav liels. Daudzi mani kursabiedri tagad strādā citā amatā.

?
Ainavu arhitektam tomēr daudz laika jāpavada telpās, kur mēs plānojam un izstrādājam projektus. Birojā esmu pirms deviņiem, darba laiks ir līdz pieciem pēcpusdienā, taču parasti mana darba diena ir daudz garāka. Vasarā strādāju līdz deviņiem, pat vienpadsmiņiem, bet pirmajos gados — arī naktīs.

Dārza izplānošana nav viegls un ātrs darbiņš. Ir jādomā, jāstudē literatūra, jābūt gatavam ķert mākslinieciskās idejas, jābraukā pa objektiem, jāmeklē materiāli... Kad beidzot noņāc pie darba galda, jāatbild uz telefona zvaniem, e-pastiem un jāveic dažādi citi biroja darbiņi. Bet kopumā ir interesanti, jo ik dienu satiekos ar jauniem cilvēkiem un redzu jaunus objektus.

?
Nereti cilvēkiem ir idejas, kuras nevar realizēt. Nu, nevar, piemēram, mazā dārziņā saistādīt liepas un ozolus! Vai arī — atnāk cilvēks ar grāmatu un rāda attēlu ar puķi, kuru par katru cenu grib savā dārzā. Taču, ja grāmata izdota Itālijā, tad ir vairāk nekā skaidrs, ka daudzi no šiem augiem šeit neaug. Cilvēkiem ir arī jāsaprogt, ka katrs augs sākumā ir maziņš. Efekts parādīsies tikai pēc kāda laika.

?
Nē, mēs esam plānotāji un konsultanti, praktisko darbu veic citi speciālisti.

?
Jā. Sākotnēji ainavu arhitekts saņem apmēram 250 latus, vēlāk 300—350, bet ar laiku ir tā — jo vairāk strādā, jo vairāk saņem. Vasaras sezonā var nopelnīt vairāk.

Es domāju, ka ar laiku ainavu arhitektiem būs vēl lielākas darba iespējas. Daudzi cilvēki, kas būvē mājas, vēlas arī skaistu dārzu. Darbu var atrast arī arhitektūras birojos, kur plāno lielus parkus, pilsētu daļas, skvērus. Tur ir vēl lielāka iespēja realizēt fantastiskas idejas.

Mūsu jomā vienmēr ir kaut kas jauns. Tāpēc ir jāstudē jaunākā literatūra, jāseko modes tendencēm, jābūt lietas kursā par to, kas notiek pasaule.

(Tekstā izmantoti materiāli no žurnāla „Mērķis” 2006. gada 9. numura, SIA izdevniecība „Rīgas Vilņi“.)

14.10. Stāstiet, ko dara ainavu arhitekts, kāds ir viņa darbs!

Kā jums patīk šī profesija? Kāpēc?

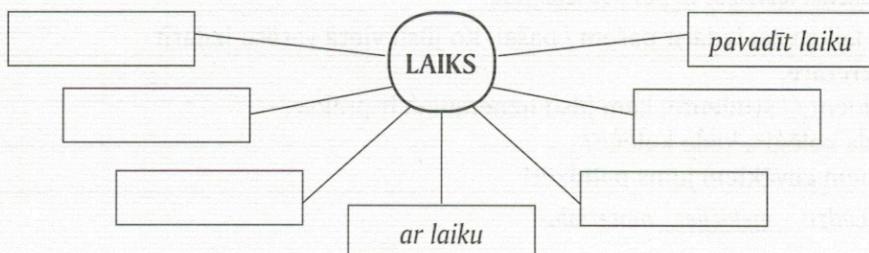
14.11. Kurš variants (a vai b) atbilst teikumam no intervijas?

1. Nolēmu, ka jāpamēģina.
 - a. Es domāju, ka iestāties būs grūti.
 - b. Es domāju — varbūt man veiksies!
2. Mācības ar laiku sāka traucēt atpūtai.
 - a. Es bieži gāju uz kino, diskotēku, tāpēc nevarēju labi mācīties.
 - b. Man bija tik daudz jāmācās, ka nevarēju iet uz kino vai diskotēku.
3. Darba tirgus ainavu arhitektūrā Latvijā vēl nav liels.
 - a. Latvijā pašlaik nav daudz vietu, kur ainavu arhitekti var strādāt.
 - b. Latvijas ainavu arhitekti strādā mazos tirgos.
4. Nevar mazā dārziņā sastādīt liepas un ozolus.
 - a. Mazā dārzā nevar augt lieli koki.
 - b. Liepas un ozoli nevar augt kopā vienā dārzā.
5. Efekts parādīsies tikai pēc kāda laika.
 - a. Saimniekam ir jāgaida, kamēr puķes un koki aug.
 - b. Pēc kāda laika dārzs vairs nav skaists.
6. Vai esi apmierināta ar savu atalgojumu?
 - a. Vai tu gribi nopelnīt vairāk?
 - b. Vai tu domā, ka pelni pietiekami daudz?

14.12. Meklējet tekstā vārdu *laiks* un izrakstiet savienojumus ar šo vārdu!

ar laiku — mācības ar laiku sāka traucēt atpūtai

Ierakstiet vārdu savienojumus shēmā, papildiniet ar citiem, ko zināt! Rakstiet jaunus teikumus ar šiem vārdu savienojumiem!

14.13. Kā jūs saprotat šos vārdu savienojumus?

man veicās
ir vairāk nekā skaidrs
par katru cenu
būt lietas kursā
jo vairāk..., jo vairāk... (piemēram, jo vairāk strādā, jo vairāk sanem)

Izdomājiet situācijas, kurās tā var teikt! Par katru uzrakstiet 2–3 teikumus!

14.14. Ierakstiet profesijas! Nosauciet citas profesijas!

viņš ir profesors	viņa ir profesore	viņš ir students	viņa ir studente
pavārs			sekretāre
ārsts			aktrise
frizieris			stjuarte
dārznieks			zemniece
skolotājs			māksliniece
inženieris			

14.15. Kurā profesijā tā ir? Kam tas ir jādara? Kam tas nav jādara?

Paraugs. *Profesoriem un profesorēm* _____ ir jāpavada daudz laika telpās.
 _____ ir jāstrādā naktīs.
 _____ ir jāatbild uz telefona zvaniem.
 _____ ir jāseko modes tendencēm.
 _____ ir jābūt lietas kursā par to, kas notiek pasaulei.
 _____ ir jāveic daudz biroja darbu.
 _____ ir jālasa biržas ziņas.

14.16. Kas jādara ainavu arhitektam? Meklējet tekstā!

Jūs esat ainavu arhitekts / arhitekte. Kas jums ir jādara? Stāstiet!

Paraugs. *Man ir jābūt birojā pirms diviem.*

Man ir jāaplāno projekti.

Man ir jāmeklē materiāli.

14.17. Uzrakstiet teikumus ar pavēles izteiksmi!

Jums nav laika visu izdarīt pašam / pašai. Ko jūsu vietā varētu izdarīt sekretāre,

students / studente, kam jūsu uzņēmumā ir prakse;

kāds kolēgis, kāda kolēģe?

Lūdziet šiem cilvēkiem jums palīdzēt!

Paraugs. *Lūdzu, meklējet materiālus!*

Pārbaude

4.18. Kā var turpināt teikumu? (Izvēlieties vairākas iespējas).

1. Mana māsa mācās _____	a. arhitektūra
2. Viņa grib iestāties _____	b. ar arhitektiem
3. Bērnībā es sapņoju _____	c. ar arhitektūru
4. Tagad es aizraujos _____	d. ar datoru
5. Labas karjeras iespējas ir _____	e. arhitektiem
6. Visi studenti piedalās _____	f. arhitektos
7. Vai tev patīk strādāt _____	g. augstskolā
8. Viņa interesējas _____	h. augstskolu
9. Viņu neinteresē _____	i. citā amatā
10. Es bieži satiekos _____	j. par arhitektu
11. Mans brālis grib kļūt _____	k. par arhitektūru
12. Mēs bieži runājam _____	l. par profesoru
13. Es negribu strādāt _____	m. par universitāti
14. Es noteikti gribu pabeigt _____	n. praksē

4.19. Rakstiet, par ko jūs sapņojāt bērnībā, kas jūs interesēja, par ko jūs gribējāt kļūt!

4.20. Rakstiet par saviem nākotnes plāniem un sapņiem!

Vārdi un frāzes

augstākā izglītība	institūts
vidējā izglītība	interese
ainavu arhitekts	interesēties (interesējas, interesējās) (par kaut ko)
atslēgas vārds	intervētājs, intervētāja
ar laiku	izdot (izdod, izdeva) ← dot
būt lietas kursā	izglītība
ķert idejas	izgudrot (izgudro, izgudroja)
pēdējā laikā	izplānošana
ainava	izstrādāt (izstrādā, izstrādāja)
aizrauties (aizraujas, aizrāvās) (ar +akuz.)	izvēlēties (izvēlas, izvēlējās)
amats	joma
apmaiņa	kojas <i>sar.</i> = kopmītne
apmeklēt (apmeklē, apmeklēja)	konsultants; konsultante
apmierināts, apmierināta	kopumā
apvienot (apvieno, apvienoja)	ķert (ķer, ķera): tu ķer
arhitekts; arhitekte	laborants; laborante
arhitektūra	liepa
arhīvs	mācības <i>parasti dsk.</i>
atalgojums	māksliniecisks; mākslinieciska
atbilstošs, atbilstoša	matemātiķis; matemātiķe
atestāts	materiāls
atslēga: atslēgas vārds	mērit (mēri / mēra, mērija)
audzinātājs; audzinātāja	nelaime
augšs	nolemt (nolemj, nolēma): tu nolem
augsts, augsta	nonākt (nonāk, nonāca) ← nākt
bērnudārzs	objekts
braukāt (braukā, braukāja)	okeāns
būvēt (būvē, būvēja)	ozols
darba diena	pa prātam
dārznieks; dārzniece	pabeigt (pabeidz, pabeidza) ← beigt
datorgrafika	pamatškola
diploms	pamēgināt (pamēģina, pamēģināja)
efekts	pamest (pamet, pameta) ← mest
fanot (fano, fanoja) žarg.	parādīties (parādās, parādījās)
fantastisks, fantastiska	pavadīt (pavada, pavadīja)
formula	pavārs; pavāre
galīgi	pērkons
gids; gide	pētniecība
iemācīties (iemācās, iemācījās)	piederēt (pieder, piederēja) (kam)
ierakstīt (ieraksta, ierakstīja)	pienākties (pienākas, pienācās) (kam) <i>tikai 3. pers.</i>
iestādīt (iestāda, iestādīja)	pieredze
iestāties (iestājas, iestājās) (+lok.):	pils <i>s.</i> , <i>dsk. nom.</i> pilis, <i>dsk. gen.</i> piļu
tu iestājies	plānot (plāno, plānoja)
ik: ik dienu	profesija
ikdiena	

programma	tādēļ = tāpēc
projekts	talants
reālists; reāliste	telpa
realizēt (realizē, realizēja)	tēma
rietēt (riet, rietēja) <i>parasti 3. pers.</i>	tendence
sacerējums	trīsarpus <i>nelok.</i>
sākotnēji = sākumā	tulkot (tulko, tulkoja)
sākums	turpretī
sākumskola	uzdot (uzdod, uzdeva) ← dot
sapņot (sapņo, sapņoja) (par +akuz.)	uzņēmējs; uzņēmēja
sastādīt (sastāda, sastādīja)	uzņēmums
sekot (seko, sekoja) (kam)	uzzināt (uzzina, uzzināja)
sezona	vaļasprieks
skursteņslauķis; skursteņslauķe	veikt (veic, veica): tu veic
skvērs	veikties (veicas, veicās) <i>tikai 3. pers.</i>
speciālists; speciāliste	vidusskola
stjuarts; stjuarte	zīmēt (zīmē, zīmēja)